

Secțiunea III
INTEGRAREA ȘI INTERDISCIPLINARITATEA
ÎN PROCESUL DE ÎNVĂȚARE A ARTELOR

CZU:37.013.75:78

DOI: 10.46727/s.23-06-2023.p295-300

VÂRSTELE TIMPURI ȘI EDUCAREA SIMȚURILOR.
SISTEMUL MONTESSORI ȘI MUZICA

Eugenia Maria PAȘCA,
doctor, profesor universitar,
Universitatea Națională de Arte „George Enescu”, Iași, România
eugenia.maria.pasca@gmail.com
ORCID iD: 0009-0002-2959-9814

Rezumat: *Maria Montessori oferă soluții pentru educația muzicală a tuturor copiilor, de la vârste mici (3 ani), prin cântatul vocal, jocul, mânăuirea jucăriilor muzicale, propunând lucrul în grup cu un număr redus de participanți, prin stimularea afectiv-senzorială a subiecților. Pentru copiii de vârstă școlară include inițierea în limbajul muzical, în special prin auz, prin exerciții de recunoaștere a sunetului, mers ritmic și însușirea unui repertoriu minimal - vocal - tonal. Sistemul său cu metode și instrumente muzicale specifice este folosit în special pentru educarea copiilor cu nevoi educaționale speciale.*

Cuvinte-cheie: *sistem educațional, jucării muzicale, joc, exerciții muzicale.*

Abstract: *Maria Montessori offers solutions for the musical education of all children, from a young age (3 years), through vocal singing, playing, handling musical toys, proposing work in groups with a small number of participants, through the affective-sensory stimulation of the subjects. For school-aged children, it includes initiation into the musical language, especially by hearing, through sound recognition exercises, rhythmic walking and the acquisition of a minimal - vocal - tonal repertoire. His system with specific methods and musical instruments is used especially for educating children with special educational needs.*

Keyword: *educational system, musical toys, game, musical exercises.*

1. Introducere. Importanța acordată senzorialității și prezența timpurie a instrumentului mânuit de copii în instituțiile educaționale din Europa, în secolul al XX – lea au fost lansate sisteme de educație muzicală, cu metode și resurse materiale adaptate vîrstelor timpurii și vîrstelor școlare mici. În aceste instituții instrucția este dominată de exerciții-jocuri care dezvoltă simțurile și activități care au ca scop elemente de educație morală, comportament social, formarea atenției, echilibrul fizic.

Rolul cadrului didactic este cel imaginat de „școala activă” și anume, acela de a crea condiții pentru satisfacerea chemărilor lăuntrice, senzoriale ale copilului, după care, cadrul didactic trebuie să se retragă, pentru a oferi copilului posibilitatea de a se manifesta liber. Amintim dintre aceste sisteme – Orff, Dalcroze, Waldorff, care la nivel european au dezvoltat grădinițe și școli cu planuri și programe specifice de educație generală și implicit muzicală, fiind incluse în sistemele de educație alternative. Astăzi, sistemul Montessori este cunoscut la nivel internațional și este utilizat cu succes în materii de bază, precum matematica și limba maternă. Însă, în ceea ce privește predarea muzicii, abordarea utilizată este mai puțin renumită.

2. Maria Montessori – prezentare generală. Unul din cei mai mari pedagogi care și-au dedicat viața educației copiilor cu vârste fragede a fost **Maria Montessori**, care a creat o metodă specială de educare a copiilor și a înființat peste tot în lume școli care aplicau metoda sa (Școli Montessori).

Născută în 31 august 1870 (Chiaravalle, Italia), Maria Montessori este prima femeie care a obținut titlul de doctor în medicină la Universitatea din Roma. Studiile aprofundate de psihologie i-au dirijat cercetările spre educarea copiilor anormali; pe această temă, a participat la numeroase congrese la Roma și Paris. În 1901, a început să se intereseze de copiii normali, iar din 1906 și-a îndreptat atenția spre preșcolari pentru care va crea metoda sa de educație.

Preocupările pentru educația copiilor o determină să organizeze în 1907, într-un cartier sărac al Romei (San Lorenzo), o instituție pentru copii numită „Casa dei bambini”, o grădiniță cu program prelungit pentru copii ai căror mame lucrau. Începând din 1913 a organizat cursuri internaționale, iar multe asociații și organizații de caritate i-au cerut să organizeze „Case dei bambini”; a efectuat călătorii pentru a susține conferințe și stagii de formare pedagogică.

Între 1914 -1918 a activat în S.U.A., unde a creat un colegiu și a condus o „săptămână pedagogică”. După ce în 1936 guvernul fascist a condamnat principiile montessoriene și a închis toate instituțiile care le promovau, Maria Montessori a plecat în Spania, apoi în Olanda, unde a creat Asociația Internațională Montessori. În perioada celui de al II-lea Război Mondial a trăit în India, unde a întemeiat numeroase școli montessoriene, urmând ca în 1952 să se întoarcă în Europa, mai întâi în Italia, apoi în Olanda, unde a decedat la 6 mai 1952 (Noordwijk). Opera sa a fost continuată de fiul său, Mario și de pedagogi europeni și americani integrați curentului „Școala nouă”.

3. Sistemul educațional Montessori. Educația practică de Maria Montessori se bazează pe două elemente principale: **libertatea** de manifestare a copilului și asigurarea unui **mediu** organizat, în care copilul să poată valorifica această libertate. Intervenția educatoarelor este limitată, prin urmare, la organizarea unui mediu bogat în stimuli, mediu în care copilul să se poată manifesta liber, în conformitate cu interesele și dorințele sale. Impulsul său natural spre dezvoltare, trebuie să găsească în acest mediu elementele care să îi permită autoformarea, căci el este capabil să acumuleze singur și ușor cunoștințe.

Libertatea copilului nu este totuși nelimitată, căci există unele constrângeri ce privesc manevrarea materialelor didactice; copiii trebuie să respecte anumite reguli, cum ar fi: să nu dea o altă întrebuințare obiectelor (de exemplu: nu se joacă fotbal cu păpușile), să păstreze locul acestora pe rafturi, să nu smulgă obiectele din mâna altor copii, să păstreze liniștea, să nu își facă rău lui sau altor copii în timpul manevrării obiectelor, cu respectarea acestor reguli.

În școlile montessoriene, educația muzicală se realizează pornind de la principiile care guvernează întreaga activitate, deci copilul va avea deplina libertate de a alege și de a se exprima. Primele experimente pentru educația muzicală au fost efectuate Anna Maccheroni, o parte dintre acestea fiind cuprinse în sistemul Mariei Montessori. De asemenea, Lawrence A. Benjamin, ajutat de muzicieni din Viena și din Londra a adus contribuții importante, selectând fragmente din lucrări muzicale clasice sau aparținând folclorului diferitelor popoare pe care le-a introdus în școala din Viena.

O primă problemă abordată este aceea a educației ritmice, pentru care gimnastica ritmică reprezintă un ajutor important. Exercițiul practicat ca pregătire motorie pentru gimnastica ritmică este „mersul pe linie”, prin care „copiii mici dobândesc o siguranță perfectă a echilibrului și, în același timp, învață să-și controleze mișcările picioarelor și ale mâinilor. Muzica adăugată exercițiului poate ajuta, diminuând efortul care trebuie făcut.

Primele exerciții se fac cu ritmuri contrastante, mai ușor de sesizat de către copii – de exemplu, ritmul cântecului de leagăn și cel al pasului alergător, mișcările preferate ale copiilor de trei-patru ani. După vârsta de cinci ani, pot fi recunoscuți pași care corespund diferitelor ritmuri, gradația pe care se bazează educarea simțurilor fiind indispensabilă și aici. Exercițiul de bază pentru echilibru poate primi, treptat și alte forme: mersul ținând în mână un steguleț, un pahar cu apă, o lumânare aprinsă sau purtând un coșuleț pe cap. Toate acestea, efectuate pe o muzică uniformă și discretă, contribuie la atingerea unui echilibru perfect și la controlul mișcărilor.

Exercițiile pentru ritm sunt abordate doar după ce au fost rezolvate problemele echilibrului și constau în asocierea muzicii cu mișcarea, găsirea pasului potrivit pentru ritmul unei anumite piese muzicale. Alegerea unor lucrări de factură deosebită are și rolul de a sensibiliza copiii pentru muzică, compensând lipsa unei ambianțe muzicale în familie.

Maria Montessori a luat în considerare importanța și rolul pe care îl are **mediul** înconjurător în ceea ce privește procesul de învățare: acesta trebuie să fie pașnic, calm și, acolo unde este posibil, conectat cu natura. Și, pentru ca fiecare copil să-și atingă propriul potențial, este esențial ca activitățile să fie pregătite din timp, cu o atmosferă propice pentru învățare, iar acesta va îndruma pe copii în mod experiențial.

Maria Montessori a susținut ideea conform căreia copiii învață cel mai bine prin propriile simțuri, iar principiul care stă la baza acestui sistem îl are pe copil ca singurul centru de interes. Sistemul Montessori, asemenea altor abordări, îl vede pe copil capabil să învețe și să evolueze, însă pentru a realiza acest lucru aceasta se folosește de materiale concrete, palpabile. Potrivit Mariei Montessori, copiii trebuie să participe la experiențe adevărate, din viața reală, fiind unul dintre elementele care fac ca această metodă să se diferențieze față de celelalte.

4. Dezvoltarea senzorial - auditivă prin intermediul instrumentelor muzicale. Sistemul de educație al Mariei Montessori este susținut de un bogat material didactic, care se adresează fiecărui stimul în parte. A indicat dimensiuni, forme, culori, asperități sau netezimi pentru corpurile care se adresau văzului și pipăitului. A alcătuit materiale de lucru capabile să stimuleze activitățile de învățare a scris-cititului și socotitului.

În grădinițele și școlile Montessori, muzica este învățată prin experimente și experiențe practice. Deoarece copiii învață prin simțuri, cu cât acestea sunt mai dezvoltate cu atât mai rapid vor asimila și înțelege materia predată. Copiii nu doar aud ritmul din melodii, dar văd și notele și simt, prin atingere, instrumentele muzicale. Astfel, copiii vor putea deosebi diferențele sunetelor și își vor exercita auzul intern pentru ca, apoi, să identifice notele muzicale, iar această abilitate este dezvoltată datorită “clopotelor Montessori”. Aceste clopote sunt șaisprezece în total (două clopote reproduc același sunet, unul fiind la octava) și arată identic între ele.

Figura 1. Clopotele Montessori, set de 16

Scopul acestor clopote este dezvoltarea auzului intern prin învățarea prin potrivire. Prima sarcină pe care o are copilul de făcut este cea de a suna fiecare

clopot și de a identifica cele două care reprezintă aceeași notă. La început, nu este predată denumirea notelor. Pasul următor este acela de a alinia clopotele de la sunetul cel mai grav la sunetul cel mai acut, folosind expresiile “mai jos” și “mai sus”, iar în ultima sarcină trebuie identificat fiecare sunet. Copiilor le este prezentată denumirea notelor, lucrând cu două sau trei clopote laolaltă. Odată cu progresul copilului, se vor mai adăuga clopote până când acesta va fi în stare să recunoască toate notele. Apoi, ca exercițiu suplimentar, se pot amesteca clopotele între ele pentru ca copilul să recunoască și să așeze la locul potrivit diferitele sunete.

Există și anumite materiale, mai accesibile, care pot înlocui clopotele Montessori. Alternativa cea mai folosită este setul de opt clopote, egale ca dimensiuni dar colorate în mod diferit. Deși cu acest set nu este posibilă realizarea primei sarcini, un instrument ajutător poate fi pianul: copilul va încerca să potrivească sunetele clopotelor la pian. De asemenea, faptul că aceste clopote sunt colorate în mod diferit poate reprezenta un dezavantaj: copilul poate, astfel, memora culorile asociate fiecărei note și nu sunetul în sine, bazându-se pe memoria vizuală. Pentru a rezolva această problemă copilului îi sunt acoperiți ochii cu o eșarfă sau acesta poate închide direct ochii.

Figura 2. Clopotele Montessori, set de 8

Figura 3. Xilofon Montessori

5. Concluzii

Atunci când copiii învață să-și folosească propria creativitate prin muzică, învață să se cunoască mai bine pe ei înșiși. Primii ani din viața unui copil pot fi decisivi în ceea ce privește relația acestuia cu muzica, de aceea sistemul Montessori încurajează învățarea prin experiența practică și folosirea simțurilor, copiii de la vârste foarte fragede fiind mult mai sensibili la schimbări de sunete și ritmice.

La clasă, cadrul didactic prezintă o varietate de activități muzicale în care copiii se pot implica activ. În acest fel, prin propria lor experiență, aceștia vor reține și vor înțelege mai bine subiectul predat, decât dacă doar ar asculta sau privi.

Metoda Montessori îl privește pe copil ca fiind un întreg, din punct de vedere holistic, astfel, scopul acesteia este de a-l dezvolta pe elev pe toate planurile: fizic, emoțional și intelectual. Astfel, prin muzică, copiii sunt încurajați să evolueze din punct de vedere al creativității și al exprimării, urmând propriul ritm de înaintare în procesul educației.

Referințe bibliografice:

1. Montessori M. Il metodo della pedagogia scientifica, Loescher & C., Roma, 1913.
2. Montessori M. Autoeducazione nella scuola elementare, E. Loescher & C. P. Maglione e Strini, Roma, 1916.
3. Montessori M. Manuale di pedagogia scientifica, Alberto Morano Editore, Napoli, 1921.
4. Montessori M. La scoperta del bambino, Garzanti, Milano, 1948.
5. Munteanu G. De la didactica muzicală la educația muzicală. București: Editura Fundației România de mâine, 1997.
6. Munteanu G. Sisteme de educație muzicală. București: Editura Fundației România de mâine, 2006.
7. Pașca E. M. Sisteme de educație muzicală. Iași: Editura Artes, 2010.